

หลักสี่ปฐิสรธรรมกับการแก้ไขวิกฤติปัญหาสังคม

The Principle of Sappurisdhamma on the Correction of Social Problems

พระทองพจน์ ธีรธมโม (พรมราช)* ธิติวุฒิ หมั่นมี** เกียรติศักดิ์ สุขเหลือ่ง***
Phrathongphot Theerathummo (Promarach),
Thitiwut Manmee, Kiattisak Suklueang

บทคัดย่อ (Abstract)

หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายเพื่อดับทุกข์ โดยเริ่มจากการเรียนรู้ทำความเข้าใจความทุกข์ที่เกิดขึ้น หรือเรียนรู้สาเหตุของปัญหา เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์หาวิธีแก้ไขปัญหาอย่างแท้จริง ดังนั้นการนำหลักสี่ปฐิสรธรรม 7 ซึ่งประกอบด้วย ฉัมมัญญุตตา ความรู้จักธรรมชาติ อุตถัญญุตตา ความรู้จักอรรถ อุตตัญญุตตา ความรู้จักตน มัตตัญญุตตา ความรู้จักประมาณ กาลัญญุตตา ความรู้จักกาล ปริสัญญุตตา ความรู้จักบริษัท หรือชุมชนและบุคคลปโรปรัญญุตตา ความรู้จักบุคคล หลักธรรมทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่บุคคลคนในสังคม ควรปลูกฝังให้มีขึ้นในจิตใจ เพราะเป็นหลักธรรมของการประพฤติตนเป็นคนดี เพื่อนำไปสู่การป้องกันและการแก้ไขปัญหา ตลอดจนกระบวนการฟื้นฟูจิตใจ เพื่อพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้นแก่บุคคล ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ สำหรับหลักสี่ปฐิสรธรรม 7 ประการนี้ เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาสังคมได้เป็นอย่างดี สามารถแก้ไขถึงต้นตอของปัญหาที่เกิดขึ้น ปัญหาสังคมจึงจะลดลงและค่อยๆ หดไปจากสังคมไทย

คำสำคัญ (Keywords) : สี่ปฐิสรธรรม, ปัญหาสังคม

Abstract

The main of Buddhist teachings is eliminate suffering, start by learning to understand the suffering or learn the cause of the problem to lead the analysis to find a solution to the problem. So the adoption of the principle of Sappurisa Dhamma contain with Dharmannutta: knowing the cause, Atthannuta: knowing the consequence, Attannuta: knowing oneself, Mattannuta: knowing how to be

* Dhamma Instructor, watphokhlan Thapeelieng Sub-District Muang District, Suphanburi Province

**Department of Political science Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya University

***Department of Political science Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya University

temperate, Kalannuta: knowing the proper time, Parisannuta: knowing the society and Puggalannuta: knowing the different individuals. All these principles are what the people in society should be cultivated in the mind because it is the principle of behave as a good person. To lead to prevention and resolution and include mental rehabilitation process. To develop a better life for individuals, families, communities and the nation. Sappurisadhamma are seven principles that can be applied to solve social problems as well. It can fix up to the root of the problem, social problems will be reduced and gradually disappear from Thai society.

Keywords : Sappurisadhamma, social problems.

บทนำ (Introduction)

การดำเนินชีวิตแต่ละวันนั้น ทุกคนมีโอกาสที่จะต้องประสบกับเหตุการณ์ทั้งที่พอใจและไม่พอใจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะการต้องอยู่ในสังคมที่มีผู้คนจำนวนมาก ย่อมเกิดปัญหาที่แตกต่างกันไป เพราะสถานภาพด้านความคิด ด้านจิตใจที่ต่างกัน และเกิดจากการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย จึงก่อให้เกิดวิกฤติปัญหาสังคมมากมาย การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์เพื่อการแก้ไขปัญหา จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง สาเหตุของปัญหาเกิดจากสภาวะจิตใจของคนที่ขาดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต สัปปุริสธรรม 7 จึงเป็นหลักธรรมที่สัมพันธ์ต่อการประพฤตินที่ดีของบุคคลในสังคม หากบุคคลในสังคมประพฤติตนในทางไม่ดี ย่อมก่อให้เกิดปัญหาสังคมขึ้น และนำมาซึ่งความเดือดร้อนต่อตนเองและผู้อื่น ปัญหาสังคมไทยมีทางแก้ไขอยู่หลายทางด้วยกัน เพราะบางปัญหานั้นล้วนจะมีความสัมพันธ์กันทั้งสิ้น และหลักสัปปุริสธรรม 7 สามารถนำมาปรับใช้ในกระบวนการแก้ไขวิกฤติปัญหาทางสังคมได้อย่างยั่งยืน เพราะสังคมไทยปัจจุบัน เป็นสังคมที่เห็นคุณค่าทางวัตถุมากกว่าคุณค่าทางจิตใจ การพัฒนาด้านวัตถุยิ่งเจริญมากขึ้น จะยิ่งเกิดปัญหาในการพัฒนาด้านจิตใจมากเท่านั้น เมื่อมีวัตถุคอยสนองความต้องการมากเท่าใด ยิ่งเกิดความไม่รู้จักอิ่ม ไม่รู้จักพอมากขึ้นเรื่อยๆ คนไทยในยุคปัจจุบัน จึงมีปัญหาด้านจิตใจเกิดขึ้นมากมาย เมื่อปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นแล้ว หากไม่ได้รับการเอาใจใส่ การดูแล การแก้ไขอย่างเร่งด่วนและถูกวิธี ก็จะส่งผลกระทบต่อวงกว้างต่อไป เช่น ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ การเมือง กลุ่ม ชุมชน เป็นต้น ดังนั้นปัญหาสังคมจะลดน้อยลง และค่อยๆหมดไปจากสังคมไทยได้นั้น ก็ด้วยกระบวนการผสมผสานวิธี โดยนำหลักสัปปุริสธรรม 7 มาช่วยในการแก้ไขวิกฤติปัญหาสังคมนั่นเอง

ปัญหาสังคม: ความไม่เป็นระเบียบของสังคมปัจจุบัน

มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับปัญหาของสังคมดังนี้

Goid Garry and Frand R. Scarpitti กล่าวว่าปัญหาสังคม คือ สภาวะการณ์ที่มีผลกระทบต่อประชาชนส่วนใหญ่ประชาชนมองเห็นว่าสภาวะการณ์นั้นเป็นสิ่งไม่ต้องการให้เกิดขึ้นและเห็นว่าสามารถจะแก้ไขได้ด้วยการกระทำร่วมกัน

Horton และ Lrslie ให้ความหมายไว้ว่าปัญหาสังคมเป็นสถานการณ์ที่มีผลต่อคนส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาและมีความรู้สึกว่าจะต้องร่วมกันแก้ไข

Raab และ Selznick เสนอสรุปได้ว่า ปัญหาสังคมคือปัญหาในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของคนในสังคมในลักษณะที่ขัดต่อระเบียบของสังคม

Konig ให้ความหมายว่า ปัญหาสังคมคือสถานการณ์ที่สังคมเห็นว่าเป็นการคุกคามวิถีทางที่ปฏิบัติอยู่หรือความสมบูรณ์ของงาน ด้วยเหตุนี้จึงควรจะทำจัดให้หมดสิ้นหรือให้เบาบางลง

ดร.ประสาธ หลักศิลา อธิบายว่า ปัญหาสังคมเป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วจะเข้าใจกันหรือเชื่อกันว่าสถานการณ์เช่นนั้นเป็นอันตรายต่อคุณธรรมของปัญหาและต้องการหาทางแก้ไขสถานการณ์นั้นให้ดีขึ้นด้วยการร่วมมือทางสังคม

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2524 ได้ให้ความหมายของปัญหาสังคมว่า หมายถึง ภาวะใดๆ ในสังคมที่คนจำนวนมากถือว่าเป็นสิ่งผิดปกติ และไม่พึงปรารถนา รู้สึกไม่สบายใจ และต้องการให้มีการแก้ไขให้กลับคืนสู่สภาวะปกติ เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น ปัญหาสังคมเป็นผลมาจากกระบวนการทางสังคม รวมถึงการประเมินพฤติกรรมของคนในสังคมด้วยมาตรฐานศีลธรรมในขณะนั้น

จากผู้ให้ความหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ปัญหาสังคม คือ ปัญหาหรือข้อขัดแย้งที่กระทบต่อคนส่วนใหญ่ในสังคมเท่านั้น แต่หากเป็นปัญหาเฉพาะบุคคลเพียงคนเดียว เช่น แม่ตีลูกเนื่องจากไม่ทำงานบ้าน การที่ครูลงโทษนักเรียน เนื่องจากไม่ส่งงาน จะไม่ถือว่าเป็นปัญหาสังคม อีกทั้งเป็นเรื่องที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ไม่ชอบใจ สร้างความเดือดร้อน ก่อความวุ่นวายต่อผู้อื่นโดยรวม และปัญหาสังคมยังเกิดจากการเปลี่ยนแปลงไปตามค่านิยมของคนในสังคม หรือแม้แต่นโยบายจากรัฐบาลก็ยังทำให้เกิดปัญหาสังคมได้อีกด้วย เช่น ปัญหาจากการบริหารประเทศของรัฐบาลที่ไม่ดีพอ กล่าวคือ รัฐบาลไม่สามารถยุบเศรษฐกิจให้ดีขึ้นได้ ก็เกิดปัญหาเรื่องปากท้องของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนเรื่องปากท้อง ย่อมนำไปสู่การก่อเหตุต่างๆ หรือก่อปัญหาอาชญากรรมในสังคมได้ เช่น คดีชิงทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ เนื่องสภาวะการว่างงานของตัวบุคคล เป็นต้น

ปัญหาอาชญากรรม คือ การกระทำความผิดทางอาญา ซึ่งเป็นปัญหาของสังคมอย่างหนึ่งที่มีผลกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก โดยการกระทำผิดทางอาญานั้นกระทำขึ้นโดย “อาชญากร” เช่น คดียาเสพติด คดีลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ คดีฆ่าผู้อื่น คดีทำร้ายร่างกายและคดีข่มขืนกระทำชำเรา เป็นต้น ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ค่านิยม เศรษฐกิจการเมือง เป็นสาเหตุหลักๆ หรือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้เกิดปัญหาสังคม และอาจมีความรุนแรง ส่งผลกระทบต่อสังคมในแต่ละระดับที่ต่างกัน เช่น ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ระดับประเทศ และระดับโลก เป็นต้น อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะมีความรุนแรงและมีขอบเขตขนาดใด คนในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต้องพยายามหาทางควบคุมดูแล เพื่อให้ความเป็นระเบียบเรียบร้อยกลับคืนมา โดยต้องทำให้ผู้ที่ก่อปัญหาหันมาประพฤติดนเป็นคนดีได้ และไม่ให้กลับไปก่อปัญหาซ้ำในอนาคตข้างหน้าอีก

สาเหตุของปัญหาสังคมมี 3 ลักษณะด้วยกัน คือ

1. ลักษณะของปัญหาสังคมที่สืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change) มีดังนี้

- เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงสังคมเมือง การเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม ค่านิยมใหม่ๆ ทำให้เกิดปัญหาสังคมขึ้น

- ความไม่เป็นระเบียบของสังคม เกิดความขัดแย้งระหว่างกฎเกณฑ์และความมุ่งหมาย เกิดความล้มเหลวของกระบวนการขัดเกลาทางสังคมหรือสมาชิกบางกลุ่มที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่สังคม ทำให้เกิดการขาดระเบียบและเป็นปัญหาทางสังคมขึ้น

- พฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคม เป็นพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับและไม่อาจทนได้ สังคมเห็นว่าเป็นความรับผิดชอบของสังคมและมีผลกระทบต่อสังคมโดยส่วนรวม เช่น ผู้เสพติดให้โทษ

2. ลักษณะของปัญหาสังคมที่สืบเนื่องมาจากความไม่เป็นระเบียบของสังคม

- ความไม่เป็นระเบียบของสังคม หมายถึง ภาวะที่สังคมหรือสถาบันพื้นฐานทางสังคม ไม่สามารถจะควบคุมสมาชิกของสังคมให้ปฏิบัติตามระเบียบ ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาสังคมที่สำคัญ 5 ประการ กล่าวคือ ความล้มเหลวของกลุ่มจารีตประเพณีหรือสถาบันพื้นฐานผลประโยชน์ของกลุ่มชนขัดกัน หน้าที่ตามสถานภาพและบทบาทที่ขัดแย้งกัน ความผิดพลาดในการอบรมให้เรียนรู้ระเบียบแผนของสังคม สถาบันหรือหน้าที่ ความขัดแย้งระหว่างกฎเกณฑ์กับความมุ่งหวัง กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมกำหนดไว้ ให้ประชาชนในสังคมปฏิบัติตาม

3. ลักษณะของปัญหาสังคมที่สืบเนื่องมาจากพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคม

- พฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคมเป็นพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับและไม่อาจทนได้ สังคมเห็นว่าเป็นความรับผิดชอบของสังคมและมีผลกระทบต่อสังคมโดยส่วนรวม เช่น ผู้เสพติดให้โทษ การที่คนเรามีพฤติกรรมเบี่ยงเบนนั้น เกิดจากปัจจัยหลายประการ เช่น ปัจจัยทางชีววิทยา (Biological Factor) ปัจจัยทางจิต (Mental factor) ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Factor) ปัจจัยค่านิยมทางสังคม (Social Value) ปัจจัยโครงสร้างทางสังคม (social structure factor) เป็นต้น

สถิติการอ้างอิงของไทยรัฐออนไลน์ ได้นำเสนอผลการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หรือสภาพัฒน์ พบว่าไตรมาสแรก ปี2561 มีการรับแจ้งคดีอาญา 96,690 คดี เพิ่มขึ้นจากช่วงเดียวกันของปีก่อน ร้อยละ 17.6 เป็นคดีอาชญากรรมถึง 79,355 คดี เพิ่มขึ้นร้อยละ 22.2 รองลงมาเป็นคดีฉ้อโกงทรัพย์สิน 12,932 คดี เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.2 ส่วนคดีชีวิตร่างกายและเพศรับแจ้ง 4,403 คดี ลดลงร้อยละ 4.1 อุบัติเหตุตายเฉลี่ยวันละ 49 คน ส่วนอุบัติเหตุ มีการรับแจ้ง 249,960 ราย เพิ่มขึ้นร้อยละ 16.1 เสียชีวิต 2,031 รายลดลงร้อยละ 15.9 ขณะเดียวกันมีข้อมูลจากศูนย์อุบัติเหตุเพื่อเสริมสร้างความปลอดภัยทางถนน ตั้งแต่ 1 ม.ค.-20 เม.ย. มียอดผู้เสียชีวิตเฉลี่ย 49 คนต่อวัน มากกว่าปี 2560 ที่มีผู้เสียชีวิตเฉลี่ย 42 คนต่อวัน

เมื่อสำรวจรายได้ และรายจ่ายของครัวเรือนล่าสุดของปี 2560 พบว่าจำนวนครัวเรือนทั่วประเทศ 21 ล้านครัวเรือน มี 10.8 ล้านครัวเรือนมีหนี้สินเฉลี่ย 178,994 บาทต่อครัวเรือน มากกว่าปี 2558 ที่มีหนี้ 156,770 บาทต่อครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นหนี้เพื่ออุปโภคบริโภค ชื้อบ้านที่ดิน ส่วนรายได้เฉลี่ยเดือนละ 26,946 บาทต่อครัวเรือน และรายจ่ายเฉลี่ยเดือนละ 21,437 บาทต่อครัวเรือน อย่างไรก็ตามไตรมาส 1 ที่ผ่านมา สังคมไทยมีภาวะที่ตึงเครียดคือ ค่าใช้จ่ายในการดื่มเหล้า และสูบบุหรี่ลดลง จาก 14,629 ล้านบาท ไตรมาสแรกปี 2560 ลดเหลือ 14,327 ล้านบาทในไตรมาสแรกปีนี้

และเมื่อวันที่ 2 กันยายน 2561 กรมสุขภาพจิต เผยสถานการณ์เด็กและเยาวชนน่าห่วง ถูกกระทำรุนแรงวันละ 30 คน ก่อคดีความผิดเฉลี่ยวันละ 83 คน ผลวิจัยพบเด็กที่ก่อคดีร้อยละ ๙๖ ป่วยทางจิตด้วย สูงกว่าเด็กทั่วไปถึง 5 เท่า พบสูงสุดคือ ความผิดปกติของพฤติกรรมการใช้สารเสพติด โรคเกเรต่อต้าน โรควิตกกังวล ที่นำวิตกพบอัตราการก่อคดีซ้ำในรอบ 3 ปี เพิ่มขึ้นร้อยละ 7 เองจัดระบบบำบัดรักษาฟื้นฟูร่วมกับสถานพินิจฯ ตั้งแต่แรกรับต่อเนื่องจนหลังปล่อยตัว นำร่องปีนี้ 4 แห่งคือ กทม. สมุทรปราการ นครปฐม และสุราษฎร์ธานี ก่อนขยายผลครอบคลุมทั่วประเทศ อธิบดีกรมสุขภาพจิต เปิดเผยว่า สถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนในขณะนี้น่าเป็นห่วงและกำลังเป็นปัญหาสังคมที่มีแนวโน้มรุนแรงขึ้น ต้องเร่งช่วยกันแก้ไขป้องกัน โดยปัญหาเด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนยุติธรรมที่พบนี้มี 2 ลักษณะ คือเป็นผู้กระทำผิด และถูกคนอื่นกระทำ ข้อมูลของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในปี 2559 มีเด็กและเยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปีลงมากระทำผิด 30,356 คน เฉลี่ยวันละ 83 คน ร้อยละ 93 เป็นชาย เกือบร้อยละ 90 มีอายุ 15-18 ปี ที่เหลืออายุในช่วง 10-15 ปี เป็นคดีเกี่ยวกับยาเสพติดติดมากอันดับ 1 ร้อยละ 41 เช่น ยาบ้า สารระเหย รองลงมาคือทรัพย์สิน ร้อยละ 20 ทำร้ายร่างกายร้อยละ 14 อาวุธและวัตถุระเบิดร้อยละ 7 และพบว่าแนวโน้มการก่อคดีซ้ำของเด็กเพิ่มขึ้นเพียงแค่ช่วง 3 ปี เพิ่มขึ้นร้อยละ 7 จากร้อยละ 12 ในพ.ศ. 2555 เป็นร้อยละ 19 ในปี 2558

อธิบดีกรมสุขภาพจิตกล่าวว่า ผลการศึกษาวิจัยของกรมสุขภาพจิตล่าสุดในปี 2558 พบว่าในกลุ่มเด็กที่กระทำผิด ส่วนใหญ่ป่วยเป็นโรคทางจิตเวชอย่างน้อย 1 โรค สูงถึงร้อยละ 96 สูงกว่าเด็กทั่วไป 5 เท่า ที่พบมากที่สุดคือ ความผิดปกติของพฤติกรรมการใช้สารเสพติดพบร้อยละ 84 รองลงมาคือ กลุ่มโรคเกเรต่อต้านพบร้อยละ 34 โรควิตกกังวลร้อยละ 11 โรคซึมเศร้าและโรคอารมณ์แปรปรวน ร้อยละ 10 โรคสมาธิสั้นร้อยละ 7 โดยมีเด็กร้อยละ 79 หรือประมาณ 4 ใน 5 ป่วยทางจิตมากกว่า 2 โรค นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กเริ่มดื่มเหล้า สูบบุหรี่ สูบกัญชา และยาบ้า เมื่ออายุ 7-9 ปี หรือเท่ากับเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หรือ 3 ซึ่งผลที่ตามมาจะรุนแรงกว่า คือเด็กมีโอกาสเสพติดสูง และมีโอกาสป่วยทางจิตเวช ที่ต้องการการบำบัดรักษาที่ยุ่ยากซับซ้อนขึ้น “ผลการศึกษาค้นคว้าได้พบว่า การก่อคดีของเด็กและเยาวชน คือรูปแบบของการเจ็บป่วยทางจิตเวชที่ปะทุออกมาเป็นปัญหาสังคมที่เกิดมาจากความผิดปกติของตัวเด็กเอง การเลี้ยงดู และสภาพสังคม หากไม่ได้รับการดูแลเด็กจะก่อคดีอย่างซ้ำซาก เมื่อโตขึ้นจะกลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีบุคลิกภาพต่อต้านสังคม (Antisocial Personality Disorder) ซึ่งเป็นลักษณะของอาชญากรสังคม ทำผิดโดยไม่รู้สึกลัวผิด โทษคนอื่นว่าเป็นคนผิด เป็นที่มานิสัยฉ้อโกง ดังนั้นการส่งเสริมป้องกันปัญหาสารเสพติดและ

การกระทำผิดกฎหมายในเด็ก จำเป็นต้องเริ่มในระดับประถมศึกษาเพื่อป้องกันเด็กจากสารเสพติด และการออกจากระบบการศึกษาก่อนวัยอันควร”

สำหรับปัญหาเด็กที่ถูกทารุณกรรม ข้อมูลจากศูนย์พึ่งได้ของโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขทั่วประเทศในปี 2558 มีเด็กถูกระทำรุนแรง 10,712 คน เฉลี่ย 30 คนต่อวัน ในเด็กผู้หญิงส่วนใหญ่จะถูกกระทำรุนแรงทางเพศโดยคนรู้จัก และถูกทุบตีทารุณทางกายและใจ 3,108 คน ซึ่งผู้ปกครองส่วนหนึ่งยังเชื่อว่าการลงโทษเป็นสิ่งจำเป็นในการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนเด็ก กลุ่มเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงนี้ จะมีผลต่อสมองและจิตใจ ทำให้พัฒนาการล่าช้า สติปัญญาลดลง เป็นเด็กเก๋กต จะต้องได้รับการบำบัดฟื้นฟู เพื่อป้องกันผลกระทบทางจิตใจระยะยาว เพื่อให้เด็กสามารถใช้ชีวิตต่อไปได้

จากผลการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และกรมสุขภาพจิต ทำให้เห็นชัดแล้วว่าปัญหาสังคมส่วนใหญ่มาจาก “ปัญหาอาชญากรรม” ซึ่งเป็นปัญหาของสังคมอย่างหนึ่งที่มีผลกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของบุคคลเป็นส่วนใหญ่ เป็นความผิดทางอาญาที่เหล่าอาชญากรเป็นผู้กระทำขึ้น ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความเสื่อมถอยจากศีลธรรมของสังคมไทยที่กำลังประสบอยู่ในขณะนี้ สามารถเป็นพฤติกรรมเหล่านี้ได้ในทุกๆ วัน เช่น หนังสือพิมพ์รายวัน ข่าวทางช่องทีวี ข่าวออนไลน์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ปัจจุบันที่สังคมไทยกำลังเผชิญอยู่

เนื่องจากสภาพสังคมไทยในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป สภาพเศรษฐกิจตกต่ำ จากการบริหารประเทศของรัฐบาลแต่ละสมัยที่ไม่สามารถพยุงเศรษฐกิจให้คงที่ในระดับที่ดีได้ ผู้คนเกิดความเครียดกันมากขึ้น ภาวะทางอารมณ์รุนแรงขึ้น กฎหมายบ้านเมืองอ่อนแอลง ผลบังคับใช้ไม่เด็ดขาด คนจึงไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย และปัญหาสังคมที่มีอยู่เดิมไม่สามารถดำเนินการแก้ไขให้ลดลงได้ จึงทำให้ปัญหาเก่า และปัญหาใหม่ยังคงฝังลึกอยู่ในสังคมไทยต่อไป แม้จะมีหน่วยงานต่างๆ พยายามแก้ไขวิกฤติปัญหาแทบทุกรูปแบบแต่ก็ยังไม่เป็นผลดีเท่าที่ควร เพราะการแก้ไขวิกฤติปัญหาสังคมส่วนใหญ่นั้น มักจะถูกแก้ไขที่ปลายเหตุ โดยไม่ได้ถูกแก้ไขที่ต้นเหตุ นั่นคือจิตใจของคน จึงยังเกิดวิกฤติปัญหาสังคมอยู่นั่นเอง

เพื่อการดำเนินแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ทางหน่วยงานภาครัฐ หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ต้องยึดหลักคุณธรรม ความถูกต้อง ความเที่ยงตรงในการปฏิบัติงาน มีความมุ่งมั่นที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหาย่างจริงจัง โดยยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ฉะนั้นวิกฤติปัญหาสังคม ควรเริ่มต้นแก้ไขด้วยวิธีการการนำคำสอนในทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับแต่ละปัญหา หมายความว่า ปัญหาสังคมปัจจุบันควรนำหลักสัพบุริสธรรม 7 มาเป็นเครื่องมือสำหรับการวิเคราะห์หาสาเหตุที่เกิดขึ้นและเพื่อหาวิธีในการแก้ไขปัญหาสังคม ดังนี้

ธัมมัญญาตา แปลว่า ความรู้จักธรรม รู้หลัก หรือ รู้จักเหตุ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2556, หน้า 210) หมายถึง รู้หลักความจริงของธรรมชาติ รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์แบบแผนหน้าที่ รู้กฎแห่งธรรมดา รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการทำให้เกิดผล ซึ่งจะเป็นเหตุให้ทำการใดได้สำเร็จผลตามความมุ่งหมาย (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2546, หน้า 627) เช่น รู้ว่าสิ่งทั้งหลาย

เกิดขึ้น ดับไปด้วยเหตุปัจจัยเกี่ยวเนื่องกันและกัน รู้ว่านี่คือทุกข์ที่แท้จริง รู้ว่านี่คือเหตุแท้จริง ที่ทำให้เกิดทุกข์ รู้ว่านี่คือวิธีดับทุกข์ที่ถูกต้อง รู้ว่านี่คือการปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์ รู้ว่าอะไรเป็นเหตุของความเสื่อม อะไรเป็นเหตุของความเจริญ อะไรเป็นเหตุให้ทำความดี อะไรเป็นเหตุให้ทำความชั่ว หรืออะไรเป็นเหตุของปัญหาในสังคม อะไรคือหนทางในการแก้ไขปัญหา เป็นต้น ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มาจากสาเหตุของความไม่ปกติด้านจิตใจของผู้ที่ก่อปัญหา คือ ขาดศีลธรรมสำหรับการประพฤติตนที่ดีงาม และขาดหลักธรรมสำหรับยึดเหนี่ยวจิตใจโดยเฉพาะ ศีล 5 และธรรม 5 หรือเรียกอีกอย่างว่า เบญจศีล-เบญจธรรม เป็นธรรมคู่กัน คนที่มีเบญจธรรมจึงจะเป็นผู้มีเบญจศีล ซึ่งหากคนมีศีลและธรรมดังกล่าวแล้ว จะเว้นจากการทำความชั่ว รู้จักควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความดี ไม่เบียดเบียนตนและคนอื่น และประพฤติชอบทางกาย วาจา และใจ จะทำให้อยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขสำหรับการแก้ไขปัญหาสังคมในปัจจุบันนั้น เป็นลักษณะการแก้ปัญหาแบบ “ว้าวายล้อมคอก” เป็นการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุแทบทั้งสิ้น

ในการแก้ไขปัญหาสังคมนั้น ควรเริ่มจากหน่วยงานภาครัฐ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาโดยตรง ต้องเป็นผู้ที่ประกอบด้วยศีลธรรมทั้ง 2 ประการดังกล่าว มีคุณธรรมอันดี มีความรู้ มีความสามารถทั้งด้านวิชาการและความเชี่ยวชาญในการไขปัญหาได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเรื่องพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย ทฤษฎีแรงจูงใจ สามารถจูงใจให้ผู้ที่กระทำ ความผิด หรือกระทำความผิดแล้ว ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใหม่ได้ หรือทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์ สามารถเรียนรู้ รับรู้เข้าใจ เหตุผลความต้องการของแต่ละบุคคลในสังคม เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการ ดำเนินการแก้ไขปัญหาสังคม ตลอดจนป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การแก้ไขปัญหาานั้น ควรต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจสาเหตุของปัญหาให้ละเอียดรอบคอบเสียก่อน เมื่อเข้าใจสาเหตุอย่าง ถ่องแท้แล้ว ก็จะไปสู่การแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุด เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด ทั้งด้าน สถานการณ์ การฟื้นฟู การพัฒนาผู้ที่หลงผิด ให้กลับตัวเป็นคนดี จากนั้นควรดำเนินการแก้ไขที่ตัว บุคคล ครอบครัว กลุ่มชุมชนอย่างเหมาะสม รวดเร็ว และสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง อยู่ตลอดเวลา ด้วยความชำนาญ คล่องแคล่ว มีโอกาสเกิดความผิดพลาดน้อย เพื่อป้องกันปัญหา ลูกกลมและบานปลาย ซึ่งจะยากต่อการแก้ไขปัญหาในอนาคต

สำหรับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อป้องกันปัญหาที่ยังไม่เกิด หรือแม้หากเกิดขึ้นแล้ว เป็นการฟื้นฟู และพัฒนาบุคคล มีหลายหมวด เช่น ฆราวาสธรรม 4 คือ คุณสมบัติของผู้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตทางโลก หลักทิวฐธัมมิกัตถะ หรือทิวฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 คือ ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน หลักธรรมอันอำนวยการประโยชน์สุขขั้นต้น และสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักการสงเคราะห์ คือ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี เป็นต้น หลักธรรมทั้งหลายนี้ เป็นการมองปัญหาเป็นสิ่งที่ต้องแก้ไขด้วยกัน ไม่ทิ้งปัญหาให้เป็นภาระของ บุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่ต้องร่วมมือกันแก้ไขปัญหา แม้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง แต่มีส่วนช่วย แนะนำ เป็นหูเป็นตา ให้กับสังคมไทยของเรา ฉะนั้นควรปลูกฝังให้กับเด็กและเยาวชน หรือแม้แต่ ผู้กระทำความผิด ให้รู้ดี รู้ชั่ว บาป บุญ คุณ โศภที่ที่เกิดจากผลของการกระทำ

อรรถกถา แปลว่า ความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมาย หรือ รู้จักผล หมายถึง รู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมายของหลักธรรมหรือหลักการ กฎเกณฑ์ หน้าที่ รู้จักประโยชน์ที่ประสงค์ รู้ผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำ หรือความเป็นไปตามหลัก (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2546, หน้า 210) ผู้ที่มีจุดมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ต้องการหรือรู้จักผลที่จะได้รับ รู้ค่านิยม แนวคิด และทฤษฎี ต่าง ๆ มีจุดมุ่งหมายอะไร รู้ว่าเพราะเหตุใดจึงทำให้เกิดผลเช่นนั้น รู้ว่าควรปฏิบัติอย่างไรจึงจะเกิดผลสำเร็จตามที่ต้องการ เมื่อตัดสินใจทำอะไรก็จะต้องทำด้วยความรอบคอบ ไม่วุ่นวาย มีจิตใจกว้างขวาง

ในการแก้ไขปัญหาสังคม หน่วยงานภาครัฐ และผู้ที่เกี่ยวข้อง ต้องรู้ว่าการปฏิบัติงานตามทฤษฎี ตามหลักการ และการวางแผนสำหรับการแก้ไขปัญหาสังคมนั้น เมื่อมีวิธีการในแก้ไขปัญหาแล้วต้องคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าว่า การดำเนินการจะเกิดผลดีหรือผลเสียหรือไม่ อย่างไร ต้องเรียนรู้และยอมรับในปัญหาที่มีอยู่และสถานการณ์ปัจจุบัน ว่าปัญหามีอะไรบ้าง แล้วศึกษาให้รู้สาเหตุที่มาของปัญหาที่แท้จริง ทั้งสาเหตุของตัวผู้เสี่ยง และผู้ที่กระทำความผิด โดยศึกษาทำความเข้าใจสาเหตุที่มาจากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อนำหลักการและวิธีการมาวิเคราะห์ปัญหา ในการหาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมต่อไป

ดังนั้นการแก้ไขปัญหาสังคมที่ประสบผลสำเร็จมากที่สุด ต้องมีการวางแผนในการแก้ไขปัญหา แล้วดำเนินการตามแผนนั้น และที่สำคัญต้องมีการติดตามผล ภายหลังจากได้ดำเนินการตามแผนแล้ว เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แต่หากผลจากการประเมินแล้ว ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ก็ต้องหาข้อเท็จจริงใหม่ วิเคราะห์ปัญหาใหม่ วางแผนใหม่ เริ่มดำเนินงานตามแผนใหม่ เพื่อขจัดปัญหาสังคมให้หมดสิ้นไป ในกระบวนการวิเคราะห์ปัญหาและวางแนวทางการแก้ไขปัญหาสังคม ผู้ปฏิบัติงานในการแก้ไขปัญหาสังคม ต้องค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาให้เจอ โดยสามารถนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ได้มากมาย ด้วยการกำหนดรู้ ศึกษาทำความเข้าใจกับปัญหานั้น แล้วสืบค้นหาสาเหตุของปัญหานั้นเพื่อแก้ไข ขณะเดียวกันก็กำหนดเป้าหมายให้ชัดเจนว่าคืออะไร จะเป็นไปได้หรือไม่และเป็นไปได้อย่างไร แล้วจึงวางแผน วางวิธีการปฏิบัติที่จะขจัดหรือแก้ปัญหาที่สาเหตุให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ หลักธรรมสำหรับการแก้ไขปัญหาสังคม นอกจากหลักสัปปริสธรรม 7 แล้ว ยังมีหลักธรรมอื่นๆ อีกมากมาย เช่น หลักกริยสัง 4 ประกอบด้วยกระบวนการแก้ไขปัญหา 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ปริญญะยะ คือ ต้องศึกษาให้รู้ปัญหาอย่างแจ่มแจ้งเสียก่อนว่าปัญหาที่แท้จริงคืออะไร หรือปัญหานั้นอยู่ตรงไหน จุดใด และสิ่งที่เป็นตัวปัญหานั้นมีมากน้อยเพียงใด โดยทำได้เพียงศึกษาให้รู้อย่างแจ่มแจ้งเท่านั้น

ขั้นที่ 2 ปหาตัพพะ คือ ต้องศึกษาให้รู้ถึงสาเหตุของปัญหานั้น ๆ ว่า คืออะไร เพราะตัวปัญหานั้นเป็นเพียงผลของสาเหตุเท่านั้น ถ้าไม่มีสาเหตุก็ไม่มีปัญหา และสิ่งที่เป็นสาเหตุนี้เองคือสิ่งที่จะต้องกำจัดให้หมดไป เพราะเมื่อกำจัดสาเหตุได้ ตัวปัญหาก็จะหมดไปเอง

ขั้นที่ 3 สัจฉิกาตัพพะ คือ เมื่อรู้สาเหตุของปัญหาแล้ว ก็จะสามารถกำหนดเป้าหมายของการแก้ปัญหาได้ว่า ต้องการผลแค่ไหน เพียงใด มากน้อยขนาดไหน และเป้าหมายที่กำหนดไว้นี้เป็น

สิ่งที่จะต้องพยายามทำให้เป็นจริงขึ้นให้ได้ หรือทำให้สำเร็จตามเป้าหมาย

ขั้นที่ 4 ภาวะดีพพะ คือ เมื่อรู้ตัวปัญหา รวมทั้งสาเหตุและได้กำหนดเป้าหมายในการแก้ไขได้แล้วก็จะทำให้สามารถกำหนดวิธีการ เพื่อการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เพราะวิธีการจะต้องถูกต้องเหมาะสมกับสาเหตุของปัญหาและเป้าหมายที่ต้องการ จึงจะทำให้เกิดผลสำเร็จในการดำเนินงาน กระบวนการแก้ปัญหาแบบอริยสัจ 4 เป็นวิธีการแก้ปัญหาที่ตรงจุดตรงเป้าหมาย ได้ผลจริง สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาได้ทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านวัตถุหรือปัญหาด้านจิตใจ จนถึงปัญหาของชีวิตทุกระดับ แม้ในการทำงานหรือดำเนินกิจการต่าง ๆ เพื่อให้ประสบผลสำเร็จก็ทำได้เช่นกัน และการแก้ไขปัญหาจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องสัมพันธ์กันทั้งกระบวนการ วิธีการแก้ปัญหานี้จึงจะมีประสิทธิภาพ

อรรถธัญญา แปลว่า ความรู้จักตน หมายถึง รู้ฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความถนัด ความสามารถ และคุณธรรมต่าง ๆ เป็นต้น ของตนตามจริง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546, หน้า 628) รู้ว่าตนเองเป็นใคร อยู่ในสถานะใด ของหน่วยงานใด ควรประพฤติปฏิบัติอย่างไร เช่น รู้ว่าตนเองมีความสามารถด้านใด ถนัดแบบไหน ควรจะช่วยเหลือผู้อื่นอย่างไร คือมีสติปัญญาอยู่ในระดับใด แล้วประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสมแก่ภาวะของตนเพื่อให้เกิดผลดี สามารถวิเคราะห์ตนเองได้ว่ามีความบกพร่องในเรื่องใด อย่างไร และรู้จักปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น เป็นต้น คำว่ารู้จักตน นั้น ยังเป็นการรู้จักดี รู้จักชั่ว อะไรควรทำ ไม่ควรทำ เมื่อทุกคนสามารถเข้าใจตนเองได้ ก็จะไม่ก่อปัญหาที่ส่งผลให้ตนเองและผู้อื่นต้องเดือดร้อน

ในการแก้ไขปัญหาหลังคมนั้น หน่วยงานภาครัฐ หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ต้องรู้ว่าตนเองมีหน้าที่เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ ชี้ช่องทาง แนะนำ อำนวยประโยชน์แก่ผู้หลงผิดอย่างไรให้เขาสามารถเปลี่ยนแนวคิด เปลี่ยนพฤติกรรมได้ เข้าใจขอบเขตในการทำงานของตน หากมีความสามารถไม่เพียงพอและจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือ ควรขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานใด ต้องมีวินัยในตนเอง มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ ไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตน ปฏิบัติตามกฎหมายและวิธีการอย่างเคร่งครัด สามารถชักจูงให้ผู้กระทำความผิดเห็นคุณค่าในตนเอง รู้ดี รู้ชั่วมากขึ้น รู้เท่าทันผลของการกระทำที่จะตามมา ดังสุภาษิตที่ว่า “กลยาณการี กลยาณัม ปาปการี ปาปกัม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” โดยปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนตระหนักรู้ถึงภัยของปัญหาสังคมว่าเป็นอย่างไร ส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมเพียงใด เมื่อกระทำความผิดแล้วจะได้บทลงโทษทางกฎหมายและผลกรรมติดตัวอย่างไร ซึ่งผลจากการกระทำนำมาซึ่งความเดือนทั้งสิ้น การแก้ไขปัญหาควรต้องประกอบด้วย “พรหมวิหารธรรม” ซึ่งเป็นธรรมเครื่องอยู่อย่างพรหม หรือธรรมเครื่องอยู่ของท่านผู้มีคุณยิ่งใหญ่ หมายถึง หลักความประพฤติอันประเสริฐบริสุทธิ์ ที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติปฏิบัติตนต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายด้วยความเมตตากรุณา แม้ส่ม่าเสมอโดยทั่วไป ไม่มีประมาณ ไม่จำกัดขอบเขต ได้แก่เมตตา หมายถึง มีความรัก มีความปรารถนาให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์ทั่วหน้า กรุณา หมายถึง มีความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ มุทิตา หมายถึง มีความยินดีเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใส กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงอยู่ในปกติสุข พลอยยินดี

เมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้น อุเบกขา หมายถึง มีความวางใจเป็นกลาง

ดังนั้นเมื่อนำหลักธรรมข้อนี้มาประยุกต์ใช้กับการแก้ไขปัญหาสังคม ทั้งหน่วยงานภาครัฐ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ควรมีความรัก มีความปรารถนาดี มีความยินดีที่จะช่วยเหลือสังคม สามารถแก้ไขปัญหาให้สำเร็จลุล่วงไปได้ คอยแนะนำให้ผู้กระทำความผิดมีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดี มีวิธีแก้ไขปัญหาที่ถูกต้องด้วยตนเอง โดยนำหลักธรรมไปปฏิบัติ เพื่อพัฒนาตนเอง เป็นการช่วยลดปัญหาสังคมลงได้

มัตตัญญูตา แปลว่า ความรู้จักประมาณ หมายถึง รู้จักความพอเหมาะพอดี เช่น ภิกษุรู้จักประมาณในการรับและบริโภคปัจจัย 4 (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2546, หน้า 628) ศฤกษณ์ รู้จักความพอเพียง รู้จักประมาณในการหาทรัพย์ รู้จักประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์ เป็นต้น การประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ ต้องมีความพอดีกันกำกับไว้ด้วยเสมอ ซึ่งความพอดีตามหลักพระพุทธศาสนาก็คือ การปฏิบัติสายกลาง ไม่ตั้งไม่หย่อนเกินไป ซึ่งจะทำให้การปฏิบัติธรรมหรือการทำงานที่ทำประสบผลสำเร็จ

ในการแก้ไขปัญหาสังคม ต้องรู้จักความพอเหมาะพอดีในการปฏิบัติงาน การให้คำแนะนำ หรือการสอนและวิธีการแก้ปัญหา ต้องพอเหมาะพอควร กับผู้กระทำความผิดแต่ละคน เช่น หากผู้กระทำความผิดร้ายแรง ก็มีโทษทางกฎหมายที่บังคับใช้ให้เป็นไปตามกระบวนการยุติธรรม เช่น ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับคดียาเสพติด บางคนอาจมีความต้องการอยากรู้ อยากรอง ขาดความยับยั้งชั่งใจ กลายเป็นผู้ติดยาเสพติด ตามกระบวนการทางกฎหมายผู้เสพเป็นเพียงผู้ป่วยที่ควรได้รับการดูแลโดยการให้โอกาสในการตัดสินใจเลิก และควรปลุกฝังโดยการให้ฟังธรรม ปฏิบัติธรรม เพื่อให้เกิดความละเอียดต่อการกระทำความผิด เป็นต้น

ตัวอย่างวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งที่พระพุทธองค์ตรัสถามนายเกสี ผู้ชำนาญในการฝึกม้าว่ามีวิธีฝึกม้าอย่างไร นายเกสีทูลตอบว่าบางครั้งต้องใช้วิธีละมุนละม่อม ให้กินอาหารและหน้าที่ที่ดี พุดจานุ่มนวลบางครั้งต้องใช้วิธีรุนแรง แหนดด้วยปาก เขียนด้วยแส้ พุดจาหยาบคาย และบางครั้งต้องใช้ทั้ง ๒ วิธีพร้อมกัน พระพุทธเจ้าจึงทรงอธิบายว่า การสอนคนก็คล้ายกับการฝึกม้า คือ บางคนชอบการสอนแบบปลอบประโลมใจ พระพุทธเจ้าก็จะทรงสอนด้วยเรื่องของการทำความดี ทางกาย วาจา ใจ และผลของการทำความดีต่าง ๆ ที่ผู้กระทำจะได้รับ เรียกว่าสอนด้วยวิธีละมุนละม่อม บางคนชอบการสอนแบบขู่บังคับ พระพุทธเจ้าก็จะทรงสอนด้วยเรื่องการทำ ความชั่ว ทำบาป และผลของการทำความชั่ว ทำบาป เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเกรงกลัวต่อผลร้ายที่จะได้รับจากการทำความชั่ว เรียกว่า สอนด้วยวิธีรุนแรง บางคนต้องใช้ทั้งวิธีปลอบประโลมและขู่บังคับไปพร้อม ๆ กัน พระพุทธเจ้าก็ทรงสอนด้วยเรื่องการทำ ความดี และผลของการทำความดี เรื่องการทำ ความชั่วและผลของการทำความชั่วสลับกัน เพื่อให้ผู้รับการสอนคิดพิจารณาเปรียบเทียบ ด้วยตนเองถึงผลของการกระทำ ความดีกับผลของการทำความชั่วที่จะได้รับ กล่าวได้ว่า ทรงสอนทั้งวิธีละมุนละม่อม และวิธีรุนแรงพร้อม ๆ กันการให้คำแนะนำที่จะให้ได้ผลดี ให้ผู้รับการแนะนำเกิดความรู้ความเข้าใจ จึงควรแนะนำให้รู้เรื่อง รู้คิด และรู้ทำตามความเหมาะสมและสภาพจิตใจของผู้รับการสอน เพื่อประโยชน์ของผู้รับการสอน ให้ผู้รับการแนะนำสั่งสอนใช้สติปัญญาพิจารณา ไตร่ตรองสามารถ

นำไปใช้ประโยชน์หรือนำไปปฏิบัติให้ได้ผลดีได้จริง ดังนั้นการแก้ไขปัญหานั้นๆ เรื่อง ผู้ดำเนินการแก้ไข จึงควรฝึกฝนให้ตนเองรอบรู้ทั้งในเรื่องที่จะแนะนำและวิธีให้การแนะนำ รวมทั้งเข้าใจถึงสภาพของผู้กระทำความผิด พร้อมกันนั้นก็พิจารณาว่า สิ่งที่ผู้กระทำความผิดควรได้รับการแนะนำเป็นความจริง มีประโยชน์หรือไม่ ควรรับรู้ประมาณใด เพราะความจริงบางอย่าง ไม่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาก็ไม่สามารถทำให้สถานการณ์ดีขึ้นได้ และเมื่อฝึกฝนจนมีพฤติกรรมที่ถูกต้องได้แล้วก็ไม่จำเป็นต้องอดทนต่อข้อควรปฏิบัติอีกต่อไป เพราะสิ่งที่ปฏิบัติอยู่เสมอจะเป็นความเคยชิน เกิดเป็นนิสัย ทักษะ หรือความชำนาญขึ้นมาเอง

กาลัญญาตา แปลว่า ความรู้จักกาล หมายถึง รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่ควรหรือจะต้องใช้ในการประกอบกิจ ทำหน้าที่การงาน หรือปฏิบัติกิจการต่าง ๆ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546, หน้า 210) รู้จักจัดเวลาให้เหมาะสม รู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร รู้ว่ากิจใดต้องใช้เวลามากเท่าไร แล้วทำให้ตรงเวลา ทำให้เป็นเวลา ทำให้พอกับเวลาและทันเวลาที่กำหนด เช่น ฝึกู้จักเวลาในการทำกิจวัตรแต่อย่าง ไม่ว่าจะกวาดทำความสะอาดวัด ศึกษาเล่าเรียน ทำวัตรสวดมนต์ เป็นต้น ส่วนคนที่หัดรู้จักเวลาในการทำงาน รู้จักเวลาในการพักผ่อน เป็นต้น

ในการแก้ไขปัญหานั้น หน่วยงานภาครัฐ หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ต้องเป็นผู้รู้จักบริหารเวลาในการปฏิบัติงานว่า เวลาใด ควรทำอะไร จังหวะไหน เหมาะหรือไม่เหมาะที่จะทำอะไร โอกาสอำนวยหรือไม่ ควรเอาใจใส่อย่างไร เห็นความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น ปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นไม่เว้นแต่ละวัน ควรได้รับการดูแลอย่างเร่งด่วน โดยพิจารณาถึงสถานการณ์ที่เป็นจริงในขณะนั้น รวมทั้งความคาดหวังและความมุ่งหมายในการแก้ไขปัญหานั้น บางครั้งอาจต้องฟังผู้กระทำความผิดว่าทำไปเพื่ออะไร เพื่อนำมาเป็นแนวทางการป้องกันไม่ให้เกิดเหตุซ้ำอีก ตัวอย่างคำสอนของพระพุทธเจ้า นอกจากจะทรงสอนเฉพาะเรื่องจริงที่เป็นประโยชน์แล้ว ยังทรงบริหารเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างพอเหมาะแก่เวลาทั้งกลางวันและกลางคืนไม่ว่าจะเสด็จไปประทับอยู่ ณ ที่ใด คือ เวลาเช้า ก่อนเสวยภัตตาหาร เสด็จออกบิณฑบาต เมื่อทรงรับบิณฑบาตที่บ้านของผู้ใดก็จะประทับเสวยภัตตาหารที่บ้านของผู้นั้น หลังเสวยเสร็จแล้วจะทรงอนุโมทนาและแสดงธรรมโปรด หลังจากนั้น บางครั้งจะเสด็จไปประทับในป่าตามลำพังจนถึงเวลาเย็น จึงแสดงธรรมและประทานคำสอนแก่มหาชนที่มาเข้าเฝ้า เวลาย่ำค่ำ จะประทานโอวาทและตอบปัญหาแก่พระสาวก หลังจากภิกษุทั้งหลายกราบทูลลาไปแล้ว จะทรงตรวจดูสัตว์โลกด้วยพระญาณหรือพุทธจักขุ หากมีผู้ควรแก่การอนุเคราะห์ปรากฏในข่ายแห่งพระญาณก็จะเสด็จไปโปรดเวลาที่เที่ยงคืน จะทรงสนทนาและตอบปัญหาแก่กับเทวดาที่มาทูลถาม เวลาย่ำรุ่ง จะทรงเดินจงกรมเพื่อผ่อนคลายความปวดเมื่อย อันเนื่องมาจากการประทับนั่งติดต่อกันเป็นเวลานานแล้วจึงเสด็จเข้าที่บรรทม เวลาใกล้รุ่ง จะทรงตรวจดูเวไนยสัตว์ด้วยพระญาณว่าผู้ใดจะสามารถบรรลุธรรมระดับใดระดับหนึ่งได้ก็จะเสด็จไปโปรดในเวลาบิณฑบาต แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเวลา การรู้จักเวลาที่สำคัญที่สุดในพระพุทธศาสนาคือ รู้ว่าเวลาในการมีชีวิตอยู่นี้น้อยมาก ดังปรากฏในพระไตรปิฎก ว่า, ดูกร ภิกษุทั้งหลาย อายุของมนุษย์ทั้งหลายนี้น้อยนัก จะต้องไปสู่สัมปรายภพ ควรทำกุศล ควรประพฤติพรหมจรรย์ สัตว์ผู้เกิดมาแล้วจะไม่ตายไม่มี ดูกร ภิกษุทั้งหลาย คนที่เป็นอยู่นาน ย่อม

เป็นอยู่ได้เพียงร้อยปี หรือจะอยู่เกินไปได้บ้างก็น้อย และอายุของมนุษย์ทั้งหลายน้อย สัตว์บุรุษพึงดูหมิ่นอายุที่น้อยนั้น พึงประพุดเหมือนดังถูกไฟไหม้ศีรษะ การที่มีจรรยาจะไม่มาหา นั้นเป็นอันไม่มีวันคืนยอมล่วงไป ชีวิตก็กระชั้นเข้าไปสู่ความตาย อายุของสัตว์ทั้งหลายย่อมสั้นไป เหมือนดั่งน้ำในธารน้ำน้อย หมายถึง ชีวิตของมนุษย์มีเวลาอันจำกัด และเป็นระยะเวลาที่สั้นมากเพราะบางคนตายตั้งแต่ยังไม่คลอด บางคนตายเมื่อคลอด บางคนตายตั้งแต่ยังเป็นทารก บางคนตายในวัยเด็ก บางคนตายในวัยหนุ่มสาว แม้จะมีชีวิตอยู่ได้จนแก่ ชราก็ไม่เกินร้อยปี หรือจะเกินบ้างก็ไม่กี่ปีและมีน้อยด้วยเวลาที่มีชีวิตอยู่เพียงเล็กน้อยนี้ จึงไม่ควรดำรงชีวิตอยู่ด้วยความประมาท คิดว่ายังมีชีวิตอยู่อีกนาน เพราะอาจตายได้ทุกที่ ทุกเวลา ด้วยเหตุที่ทำให้ตายมากมายแต่ควรใช้เวลาอันจำกัดนี้รับทำ ความดีงาม เร่งสร้างกุศลกรรม รักษาศีล บำเพ็ญเพียรภาวนา ฝึกฝนพัฒนาชีวิตทั้งทางกายและทางใจให้เจริญงอกงาม ในขณะที่ยังมีโอกาส เพื่อผลดีแก่ชีวิตในปัจจุบันและชีวิตในอนาคต

ปรีศัญญาตา แปลว่า ความรู้จักบริษัท รู้จักชุมชน หมายถึง รู้จักถิ่น รู้จักที่ชุมชน และชุมชน รู้จักมารยาท ระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียมประเพณี และรู้ข้อควรปฏิบัติอื่น ต่อชุมชนนั้น ๆ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546, หน้า 628) รู้กิริยาที่พึงประพุดต่อชุมชนนั้น ๆ สังคมนั้น ๆ ว่า ชุมชนนี้ สังคมนี เมื่อเข้าไปอยู่ด้วยจะต้องประพุดปฏิบัติตนอย่างไร ควรโอภาปราศรัยอย่างไร แล้วประพุดตนให้เหมาะสมกับที่ประชุม ชุมชน สังคมนั้น ๆ ไม่ทำตัวเป็นคนขวางโลก เป็นต้น เพื่อการช่วยเหลือ การสงเคราะห์ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนนั้น ๆ

ในการแก้ไขปัญหาสังคม หน่วยงานภาครัฐ หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องศึกษาให้เข้าใจถึงระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียมประเพณี สิ่งแวดล้อม การศึกษา ฐานะ แนวคิด วิถีชีวิต เศรษฐกิจ ความเชื่อ ภูมิปัญญา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งจำเป็นมาก ที่จะช่วยในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาอีกช่องทางที่สำคัญ เพราะดังที่เราทราบดีแล้วว่าสาเหตุมาจากไหน นอกจากสภาพจิตใจเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ก่อเหตุได้แล้ว ก็ยังมีสถานที่ที่อำนวยความสะดวกก่อเหตุหรือกระทำความผิดได้เช่นกัน เช่น การที่เด็กที่มีปัญหาติดยาเสพติด อาจเกิดจากหลายปัจจัยด้วยกัน บ้างก็เกิดจากเพื่อน เกิดจากสภาพแวดล้อม เกิดจากสถานการณ์ที่ประสบอยู่ แต่ในบางกรณีเยาวชนที่เสพยาเสพติดเพราะสภาพบีบคั้นทางจิตใจหาทางออกไม่ได้จนต้องพึ่งยาเสพติดเพื่อหนีจากสภาพปัญหาเหล่านั้น การที่ต้องเจอสภาพบีบคั้นมากๆ มักจะทำให้ตัดสินใจอะไรไม่ค่อยได้ และถูกชักจูงได้ง่าย หรือผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ไม่ว่าจะคดีจี้ปล้นชิงทรัพย์สิน อาจมาจากความจนบีบบังคับ หรือสภาพจิตใจไม่ปกติ ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ประสบอยู่ เป็นต้น

ดังนั้นการแก้ไขปัญหาสังคม ต้องศึกษาหาข้อมูลต่าง ๆ ให้ถี่ถ้วนรอบด้าน เช่น โครงสร้างอำนาจในชุมชนเป็นอย่างไร มีอิทธิพลใดบ้างเกี่ยวข้องกับชุมชน ชุมชนมีศักยภาพในระดับใด เป็นต้น แล้วหาวิธีนำพื้นฐานความคิด วิถีชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ตัวบุคคลและสภาพแวดล้อมมาใช้ให้เป็นประโยชน์สอดคล้องกับสภาพปัญหาและสถานการณ์

บุคคลัญญาตา หรือ บุคคลปโรปรัชญาตา แปลว่า ความรู้จักบุคคล หมายถึง รู้ความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยอธยาศัย ความสามารถและคุณธรรม เป็นต้น เพื่อปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยถูกต้อง เช่น ควรคบหรือไม่ จะเกี่ยวข้อง จะใช้ จะยกย่อง จะตำหนิ หรือแนะนำสั่งสอนอย่างไรจึงจะได้ผล เป็น

ตัน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546, หน้า 628) รวมทั้งเข้าใจธรรมชาติของคน รู้ความแตกต่างของบุคคล และรู้ว่าควรจะทำปฏิบัติต่อบุคคลแต่ละประเภทอย่างไรจึงจะเหมาะสม

ปัญหาสังคมไทยมีหลากหลายรูปแบบ จึงต้องรู้ความแตกต่างของแต่ละปัญหา เช่น ช่วงวัย ช่วงเวลา เพราะช่วงวัยมีผลต่อการกระทำความผิดซึ่งก่อให้เกิดปัญหาสังคม ดังนั้นการแก้ไขปัญหา ไม่ได้อยู่ที่ตัวผู้ก่อปัญหาเองเสมอไป แต่อาจเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมรอบตัว เช่น สังคมที่อยู่อาศัย ฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว เป็นต้น สำหรับการแก้ไขปัญหาก็ต้องมองรอบด้าน ครอบงำถึงสาเหตุที่เกี่ยวข้องในหลายมิติ หากผู้ที่ประสบปัญหาเป็นผู้ที่ผิดปกติหรือมีความเลวร้ายติดตัวมาตั้งแต่เกิด แต่จะพิจารณาว่าปัญหานั้นเกิดจากการขาดประสบการณ์ จึงไม่สามารถทำหน้าที่ทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือพัฒนาศักยภาพในการหน้าที่ทางสังคมให้สูงกว่าที่ควรจะเป็น แต่การเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาของผู้กระทำความผิดให้เปลี่ยนพฤติกรรมเป็นคนดีได้นั้น อาจต้องใช้เวลายาว เนื่องจากบุคคลมีความแตกต่างกันหลายระดับ

พระพุทธศาสนามุ่งถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคลตามผลของกรรม ไม่ว่าจะทำกรรมดี หรือทำกรรมชั่ว ผลของกรรมเหล่านั้นก็จะส่งผลให้บุคคลมีบุคลิกที่ต่างกัน ดังนั้นแล้วความแตกต่างทางสติปัญญา ขาดกำเนิด วรรณะ วงศ์ตระกูล หรือความรวยความจนไม่ได้เป็นเครื่องกำหนดหรือเป็นเครื่องวัดคุณค่าของมนุษย์ แต่ถือว่า กรรม หรือ การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา เป็นเครื่องกำหนด ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นแดนเกิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งพาอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวทรามและ ประณีตต่างกันไป” หากบุคคลประพฤติปฏิบัติชอบ ตั้งอยู่ในศีล ก็เป็นคนดี มีคุณค่าในตัว ตรงกันข้าม ถ้าประพฤติชั่ว ไม่ตั้งอยู่ในศีล ก็เป็นคนชั่ว ไร้คุณค่า พระพุทธศาสนาจึงสอนให้เห็นคุณค่าของการกระทำเป็นสิ่งสำคัญ เพราะทุกคนมีความเสมอกันเรื่องการทำกรรมดี การพัฒนาตน และเป็นไปตามกฎแห่งกรรม ทุกคนมีโอกาสที่จะประพฤติชั่วหรือทำความผิดพลาดได้ ซึ่งอาจเป็นเพราะสิ่งแวดล้อมภายนอก สภาพสังคมที่บีบบังคับ หรือเพราะความประมาทของตนเองก็สามารถเป็นไปได้เช่นกัน แต่ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา ตามเหตุปัจจัย เมื่อมีการเกิดขึ้นมาแล้ว ย่อมตั้งอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้วเสื่อมสลายดับไปในที่สุด คนชั่วก็อาจกลับใจเป็นคนดีได้ ส่วนคนดีก็อาจกลับกลายเป็นคนชั่วได้เช่นกัน อยู่ที่การกระทำทั้งสิ้น

ดังนั้นการแก้ไขปัญหาสังคมจึงควรคำนึงถึงสภาพแวดล้อมรอบข้าง ฐานะความเป็นอยู่ อายุ ระดับสติปัญญา เพื่อจะได้แก้ไขปัญหา พื้นฟู พัฒนาได้อย่างเหมาะสม ให้ผู้กระทำความผิดได้มีโอกาสแก้ไขตัวเอง สามารถกลับตัวกลับใจมาเป็นคนดีได้ในที่สุด

บทสรุป (Conclusion)

ปัญหาสังคม เป็นปัญหาที่สร้างความเดือดร้อนต่อคนส่วนใหญ่ในสังคม เกิดจากหลายสาเหตุด้วยกันไม่ว่าจะมาจากเศรษฐกิจที่ตกต่ำ การเมืองที่ย่ำแย่และขาดเสถียรภาพ การบังคับใช้กฎหมายย่อหย่อน ไม่เด็ดขาด สภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรม ค่านิยมในสังคมที่เปลี่ยนไปเพราะความเจริญด้านเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ยิ่งไปกว่านั้น การพัฒนา

ความเจริญด้านวัตถุมีมากขึ้น เพื่อสนองความต้องการของคน ทำให้มีความสะดวกสบาย แต่ตรงกันข้ามกับการพัฒนาทางด้านจิตใจกลับเสื่อมถอยลง คือ คนในสังคมไม่ให้ความสำคัญกับความหลักธรรมหรือหลักประเพณีที่ดีงาม จึงเกิดปัญหาสังคมตามมามากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาอาชญากรรม อันเป็นผลจากการกระทำของเหล่า “อาชญากร” เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาจี๊ปล้นทรัพย์ ปัญหากระทำชำเราทางเพศ เป็นต้น ยิ่งนับวันยิ่งมากขึ้นเรื่อยๆ สะท้อนให้เห็นถึงการป้องกันและการแก้ไขปัญหาที่ยังไม่มีประสิทธิภาพที่ดี ขาดการเอาใจใส่ แม้หน่วยงานภาครัฐ หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะพยายามทำการแก้ไขปัญหาเหล่านี้อยู่ กลับยังมีปัญหาเกิดขึ้นให้เห็นอยู่แทบทุกวัน

ดังนั้นในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพที่ดี ควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้อย่างจริงจัง นั่นก็คือ หลักสัปปุริสธรรม 7 ประกอบด้วย อุตัญญดา ความรู้จักผล อุตัญญดา ความรู้จักตน มัตตัญญดา ความรู้จักประมาณ กาลัญญดา ความรู้จักกาล ปริสัญญดา ความรู้จักบริษัท หรือชุมชน และปุคคลปโรปรัญญดา ความรู้จักบุคคล หลักธรรมทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่บุคคลคนในสังคม ควรปลูกฝังให้มีขึ้นภายในจิตใจ เพราะเป็นหลักการของการประพฤติตนเป็นคนดี อันจะนำไปสู่การป้องกันและแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะสามารถแก้ไขปัญหาได้ถึงสาเหตุที่เกิดขึ้น ปัญหาจึงลดลงหรือค่อยๆหมดไปไปในที่สุด และสามารถฟื้นฟูจิตใจ เพื่อการพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้นแก่บุคคล กลุ่ม ชุมชน และประเทศชาติต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- Nickzha Simon. (2557). “การแก้ไขปัญหาสังคมของเยาวชนไทยในปัจจุบัน โดยใช้หลักอริยะสัจ 4”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/544553>, [สืบค้นเมื่อ 15/11/2561]
- กรมสุขภาพจิต. (2561). “สถานการณ์เด็กและเยาวชนปัจจุบัน”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.thaipost.net/main/detail/16642>, [สืบค้นเมื่อ 15/11/2561]
- ไทยรัฐออนไลน์. (2561). “ปัญหาสังคมไทย”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.thairath.co.th/content/1295994>, [สืบค้นเมื่อ 15/11/2561]
- นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์. (2540). *ทฤษฎีและการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546ก). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546ข). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- มธุรส ชำนาญทัศน์. “ความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจจะประพฤติตนตามหลักสัปปุริสธรรมของบุตรวัยรุ่นกับความประพฤติตามหลักสัปปุริสธรรมของมารดาตามการรับรู้ของบุตร ”

- วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร. 2532).
- มหามกุฏราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย. **พระไตรปิฎก**. นครปฐม: มหามกุฏราชวิทยาลัย,
2525.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2523). **สยามรฎ สส เตปิฎก**. (เล่มที่ 4, 9, 10, 11, 14, 15, 16, 19, 21,
22, 23, 25, 26, 27, 29, 34). กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2535). **สยามรฎ สส เตปิฎก กถา. องคุดตริกาย มโนรฎปุรณี เอกนิ
ปาตฎ กถา** (เล่มที่ 13). กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- อุดมพร ชั้นไพบูลย์. (2555). “**สัจปุริสธรรมหลักธรรมเพื่อการสงเคราะห์**”. วารสารรามคำแหง
ฉบับมนุษยศาสตร์. แหล่งที่มา : [https://www.tci-thaijo.org/index.php/huru/article/
download/25638/21772/](https://www.tci-thaijo.org/index.php/huru/article/download/25638/21772/). [สืบค้นเมื่อ 15/11/2561]